בטשה ביה אמרה ליה לא כך כתוב °ערוכה בכל ושמורה *אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת ואם לאו אינה משתמרת תנא תלמיד אחד היה לרבי אליעזר* שהיה שונה בלחש לאחר ג' שנים שכח תלמודו תנא תלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר שנתחייב בשריפה למקום אמרו הניחו לו אדם גדול שמש א"ל שמואל לרב יהודה *שיננא פתח פומיך קרי, פתח פומיך תני כי היכי דתתקיים ביך ותוריך חיי שנאמר °כי חיים הם למצאיהם ולכל בשרו מרפא אל תקרי למצאיהם אלא למוציאיהם בפה א"ל שמואל לרב יהודה שיננא חטוף ואכול חטוף ואישתי דעלמא דאזלינן מיניה כהלולא דמי א"ל רב לרב המנונא *בני אם יש לך היטב לך שאין בשאול תענוג ואין למות התמהמה, ואם תאמר אניח לבני חוק, בשאול מי יגיד לך, בני האדם דומים לעשבי השדה הללו נוצצין והללו נובלין *א"ר יהושע בן לוי המהלך בדרך ואין עמו לוייה יעסוק בתורה שנאמר °כי לוית חן *הם חש בראשו יעסוק בתורה שנאמר כי לוית חן הם לראשך חש בגרונו יעסוק בתורה שנאמר °וענקים לגרגרותיך חש במעיו יעסוק בתורה שנאמר °רפאות תהי לשרך חש בעצמותיו יעסוק בתורה שנאמר °ושקוי לעצמותיך חש בכל גופו יעסוק בתורה שנאמר ולכל בשרו מרפא אמר רב יהודה בר' חייא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם: מדת בשר ודם אדם נותן סם לחבירו לזה יפה ולזה קשה אבל הקב"ה אינו כן נתן תורה לישראל סם חיים לכל גופו שנאמר ולכל בשרו מרפא א"ר אמי מ"ד °כי נעים כי תשמרם בבטנך יכונו יחדיו על שפתיך אימתי ד"ת נעים בזמן שתשמרם בבטנך, ואימתי תשמרם בבטנך בזמן שיכונו יחדיו על שפתיך ר' זירא אמר מהכא °שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב אימתי שמחה לאיש בזמן שמענה בפיו ל"א אימתי שמחה לאיש במענה פיו בזמן שדבר בעתו מה טוב, ר' יצחק אמר מהכא °כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו אימתי קרוב אליך בזמן שבפיך ובלבבך לעשותו רבא אמר מהכא °תאות לבו נתתה לו וארשת שפתיו בל מנעת סלה אימתי תאות לבו נתתה לו בזמן שארשת שפתיו בל מנעת סלה. רבא רמי: כתיב תאות לבו נתתה לו וכתיב וארשת שפתיו בל מנעת סלה: זכה תאות לבו נתתה לו לא זכה וארשת שפתיו בל מנעת סלה תנא דבי ר"א בן יעקב כל מקום שנאמר נצח, סלה, ועד אין לו הפסק עולמית נצח דכתיב °כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף, סלה דכתיב °כאשר שמענו כן ראינו בעיר ה' צבאות בעיר אלהינו אלהים יכוננה עד עולם סלה, ועד דכתיב °ה' ימלוך לעולם ועד: (סימן ענקים לחיו לוחות חרות): א"ר (*אליעזר) מאי דכתיב °וענקים לגרגרותיך אם משים אדם עצמו כענק זה שרף על הצואר ונראה ואינו נראה תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו ואמר ר"א מאי דכתיב °לחיו כערוגת הבשם אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה וכבושם זה שהכל מתבשמין בה תלמודו מתקיים ואם לאו אין תלמודו מתקיים וא"ר (*אליעזר) מ"ד °לוחות אבן אם אדם משים עצמו לחייו כאבן זו שאינה נמחית תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו וא"ר (*אליעזר) מאי דכתיב °חרות על הלוחות אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל רב אחא בר יעקב אמר *אין כל אומה ולשון שולטת בהן שנאמר חרות אל תיקרי חרות אלא חירות. אמר רב מתנה מאי דכתיב °וממדבר מתנה אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו *רבא בריה דרב יוסף בר חמא הוה ליה מלתא לרב יוסף בהדיה, כי מטא מעלי יומא דכיפורי אמר איזיל ואפייסיה, אזל אשכחיה לשמעיה דקא מזיג ליה כסא אמר ליה הב לי ואימזגיה אנא, יהב ליה, מזגיה, כדטעמיה אמר *)דמי האי מזיגא למזיגא דרבא בריה דרב יוסף בר חמא, א"ל אנא הוא, א"ל *לא תתיב אכרעיך עד דמפרשת לי הני קראי מאי דכתיב וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות ומבמות הגיא א"ל אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תורה ניתנה לו במתנה וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל שנאמר וממתנה נחליאל וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות ואם מגים לבו, הקדוש ברוך הוא משפילו שנאמר ומבמות הגיא ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר °כל גיא ינשא. אמר רב הונא מ"ד °חיתך ישבו בה תכין בטובתך לעני אלהים אם אדם משים עצמו כחיה זו שדורסת ואוכלת ואיכא דאמרי שמסרחת ואוכלת תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו, ואם עושה כן הקדוש ברוך הוא עושה לו סעודה בעצמו שנאמר תכין בטובתך לעני אלהים א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתיב °נוצר תאנה יאכל פריה למה נמשלו דברי תורה כתאנה? מה תאנה זו

כל

*) [עתוס' בבא עז. ד"ה דאמר]

בטשה ביה. בעטה בו: **מוריך חיי.** שתאריך ימים: **חטוף ואכול.** אם יש לך ממון להטות עלמך אל תמתין עד למחר שמא תמות ושוב אין לך הנאה: דעלמא דאזלינן מיניה גרסינן: **כהלולא דמי.** היום ישנו ולמחר אינו דומה לחופה שהולכת מהר: **אם יש לך.** ממון: **ואין למות התמהמה.** עיכוב כי פתאום האדם מת: **חוק.** מזון: **מי יגיד לך.** אם נשאר בידם שמא יאבדוהו: **הללו נוצצין.** כלומר כשהן גדלין גדילה פרנסתן ועושרן עמהן ואיך צריך להדאג עליהן: **והללו נובלין.** מתים לשון והעלה נבל: **יפה.** לחולי זה יפה ללב ורע לעיניים: **שתשמרם בבטנך.** שהן שמורים בידך שאין משתכחין ממך: **יכונו יחד.** שאתה סודרן ומוציאן בפה ולא בגימגום ובלחישה: **אימתי שמחה וכו' בזמן.** שיודע לדרוש הלכות חג בחג ד"א אימתי שמחה לאיש אימתי אדם שמח בתלמודו? בזמן שיש לו מענה כששואלין ממנו דבר הלכה: **וארשת.** ספירת שפתיו בל תמנע סלה כשנתת בו דעת להוציא בשפתיו: **זכה.** אם יש לו מזל טוב תאות לבו נתת לו שבעוד שהוא מתאוה באה לו תאותו עד שלא ישאלנה: **לא זכה.** צריך (א) להתמקמק ולהצטער: **כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף.** אלמא לנצח לשון עולם הוא מדסמיך ליה וכן עד עולם סלה אלמא סלה לשון לעולם משמע: **שרף לצואר.** שאינו מטולטל בדוחק סביב הצואר אלא שרפוי בריוח כך הוא נאה ומרווח לבריות: **ונראה ואינו נראה.** כשמגביה צוארו נראה מתחת זקנו ורוב פעמים שסגורו וזקנו מכסין אותו כך אם תלמיד חכם הוא אינו רודף ללכת ולבא בשוק אלא יושב ומחזר על תלמודו מתקיים בידו: **שהכל דשין אותו.** שאין לו גסות (ג): **שהכל מתבשמין ממנו.** שמלמד תורה לתלמידים: **כאבן זו שאינה נמחה.** מפני דריסת רגלי בני אדם כך לחייו אינן נלאין מלחזור על למודו וללמד לאחרים: **לא נשתכחה.** חרות משמע חקוק ואינו נמחק לעולם על ידי הלוחות היתה תורה חקוקה לישראל מהשתכח מהן עולמית: **על הלוחות.** בשביל הלוחות היו בני ישראל בני חורין: **וממדבר מתנה.** אם כמדבר הוא תורה נתונה לו במתנה ולא ישכח: **מילתא.** כעס: **אמר.** רבא איזיל אפייסיה לרב יוסף: **מזוג.** במים: רב יוסף סגי נהור הוה ולא היה רואהו והכירו בטעם היין שהוא מזגו לפי שהיה מכיר רב יוסף במזגו של רבא מתחילה שהיה בקי ליתן מים במדה: **כל גיא ינשא.** אף על גב דלאו גבי הני קראי כתיב דרשי ליה דמי שבא לידי גיא שהושפל חוזר ומתנשא: **שדורסת ואוכלת.** מיד לאחר הריגתה שאינו מקפיד על מטעמים אלא אוכל בשר בלא תבלין וכן שאר מיטעמין: **שמסרחת.** בטיט היינו מי שאינו הולך אחר גבהות לקוץ במאכלו אם לא נתבשל כל צרכו ל"א שדורסת ואוכלת לאחר הריגתה אוכלת מיד כך תלמיד חכם מחזר על תלמודו מיד כשמקבלו מרבו מסרחת מנבל עצמו על דברי תורה לשון זה נראה בעיני לפי שמצינו בכל הש"ס *שדרך תלמידי חכמים להקפיד על מאכלן דרך גדולה וכבוד ועל מלבושיהן כדכתיב (משלי ח) *ולמשנאי אהבו מות: **לעני.** לזה ששם עצמו כעני וללישנא בתרא ששם עצמו כעני לחזור עליה: **סלה.** אין

כל

ג א מיי' פ"ג מהלכות ת"ת הלכה יב סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כב:

ד ב מיי' שם הלכה ט:

ה ג מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף כה:

נושא
חיובות השמעת קול בשעת לימוד התורה

מבנה
תנאו - ב' ברייתות זה תלמיד

מבנה
ב' עדות שמואל נותן לרב יהודה

נושא
אם יש לך ממון תהנה ממנו

מבנה
ב' אמרות שמזדווגין הנהגה זו

נושא
חש בראשו יעסוק בתורה

* הערה - בזמן אסור להתרפאות בדבר תורה עי' מהרש"א

[שבת קיד.]

מבנה
"חש ב..."
"יעסוק בתורה"
יעסוק בתורה מסוגל למנוע מיחושים מאיברים

נ"ל כל משנאי

נושא/מבנה
מתי יש לאדם שמחה מדברי תורתו - סדרה של מקורות לענין זה

מבנה
סדרה של 4 אימרות דר"א:
בענין תורה
אם אדם משים עצמו... תלמודו מתקיים

ש"ב כג

פ"א בן יעקב

[ברכות ו. וש"נ ופי' בתענית סו: מ"ש שם על לידו פירוש על שיננא]

משלי ד

כל זה עד נובלין מס' בן סירא

סוטה מו:

כפי' איתא וכו' ומילתא שם ליתא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא זכה צריך (להתמקמק) תא"מ ונ"ב ס"א להתמהמה [וכ"ה בע"י]: (ב) ד"ה שהכל דשין וכו' גסות כת"ד:

שם כב

שם טו

דברים ל

תהלים כא

ישעיה נז

תהלים מח

שמות טו

[נ"ל אלעזר]

משלי א

שיר ה

שמות לב

[נ"ל אלעזר]

שם לב

[נ"ל אלעזר]

[ע"ז ב. ע"ש]

במדבר כא

נדרים נה. ע"ש

[קידושין לג: וש"נ]

*[עמ"ש תוס' נזיר כד: ד"ה אמר וכו' פי' דקן מילתא]

ישעיה מ

תהלים סח

משלי כז

רבינו חננאל

אמרה ליה כתיב ערוכה בכל ושמורה אם ערוכה ברמ"ח אברים נשמרת בלב ואם לאו אינה נשמרת. א"ל רב שמואל לרב יהודה שיננא פתח פומך קרי ותני כי היכי דתוריך חיי שנאמר כי חיים הם למוצאיהם בפיו. תנא תלמיד היה לר' אליעזר שנתחייב שרפה למקום ואמרו (המקום) הניחו לו אדם גדול שימש. כתיב נעים כי תשמרם בבטנך אימתי דברי תורה נעימים בשעה שתשמרם בבטנך. כיצד בעת שיכונו יחדו על שפתיו. כתיב שמחה לאיש במענה פיו אימתי בעת שדבר בעתו מה טוב. ר' יצחק אמר מהכא כי קרוב אליך הדבר מאד בשעה שבפיך ובלבבך לעשותו. תאות לבו נתתה לו אם זכה ואם לא זכה וארשת שפתיו בל מנעת סלה. תנא כל מקום שנאמר לנצח כגון ולא לנצח אקצוף. סלה כגון אלהים יכוננה עד עולם סלה. ועד כגון ה' ימלוך לעולם ועד אין להם הפסק לעולם. כתיב חיתך

נושא
חיובות מדת הענוה כמבחן להצלחה בלימוד (וממדבר מתנה)

מבנה
סדרה של
למה נמשלה דברי תורה ל...

1. לתאנה
2. לאילת
3. לדד

רב נסים גאון

רבא הויא ליה מילתא לרב יוסף בהדיה. תמצא פירוש הדברים שאירעו ביניהן בפרק הנודר מן הירק בנדרים (דף נה) (מר שמואל מר) [בר מר שמואל] פקיד דליתנון תליסר אלפי זוזי לרבא מן אללתא דנהר פניא שלחה רבא לקמיה דרב יוסף אללתא היכי מיקריא אמר רב יוסף ושין בנודר מן התבואה שאינו אסור אלא בה' המינים אמר ליה אביי מי דמי (הכו אקלא) [תבואה לא] משמע אלא ה' המינין אללתא כל מילי (דשמעא) [משמע] אהדרוה לקמיה (דר' אבא) [דרבא] אמר להון הדא לא איבעיא לי דאללתא כל מילי משמע הדא הוא דאיבעיא לי שכר בתים ושכר ספינות מאי מי אמרינן כיון דפתחן לאו אללתא היא או דלמא כיון דלא ידיע פתחיהו כי אללתא היא אמרוה קמיה דרב יוסף וכי מאחר דלא צריך לן אמאי שלח לן איקפד רב יוסף שמע רבא ואתא לקמיה ביומא דכיפורי:

כמאן

גליון הש"ס גמ' א"ל רב לרב המנונא. עיין לקמן דף סג ע"א תד"ה רב המנונא: שם חש בראשו יעסוק בתורה. עי' תורת חיים שבועות דף טו ע"ב ד"ה אסור להתרפאות: